

NYHEDSBREVET

Bourdieu beskyldt for antisemitisme...

I udsendelsen "Répliques", som tilrettelægges af den tiltagende konservative mediefilosof Alain Finkielkraut, og som sendes af France-Culture (Frankrigs P1), var lingvisten Jean-Claude Milner gæst 13. januar i år sammen med essayisten Catherine Clément. Finkielkraut kastede sig sidst i udsendelsen ud i nogle overvejelser om, hvordan borgerskabet før i tiden videregav deres kultur til deres efterkommere, som påtog sig besværet med at tilegne sig den, men sådan var det ikke længere, og skolen svigter kulturen, sproget og den sande litteratur, idet der kun undervises i slang fra forstæderne, og det er sociologerne naturligtvis skyld i pga. "førfølgelsen af arvingerne" (*la chasse aux héritiers*, jf. Bourdieu og Passerons *Les Héritiers: Les étudiants et la culture*, 1964; men også jf. *chasse aux Juifs*, jødeforfølgelse). Dertil sagde så Jean-Claude Milner:

"Deres ræsonnement henviser, formoder jeg, til Bourdieu. Jeg har min egen idé om, hvad "arvinger" vil sige hos Bourdieu: Arvingerne, det er jøderne!"

Catherine Clément (imødekommande): "Tror De?"

Jean-Claude Milner: "Jeg tror, at det [*Les Héritiers*] er en antisemistisk bog."

Alain Finkielkraut (fornøjet og med vagt ubehag): "Virkelig? Uha da da! Uha da da! Altså, De siger det på en meget meget meget brutal måde, og måske burde man hellige en en anden udsendelse til spørgsmålet... til dette spørgsmål. De kaster os ud i en vis..."

Jean-Claude Milner: "Jeg ... jeg lader dette punkt ligge, men..."

Alain Finkielkraut: "Ja ja, lad det ligge."¹

Dette fik et antal intellektuelle til at skrive en protest, der blev offentliggjort i *Libération* 8. februar. Blandt underskriverne var Daniel Roche, Roger Chartier, Françoise Héritier, Danièle Lochak og Jacques Bouveresse, som kaldte Milners udsagn "absurde og latterlige" og "symptomer på tomheden i den intellektuelle og politiske debat". Den generelt ret seriøse sociologianmelder ved *Le Monde*, Jean Birnbaum, kontaktede samme morgen Jean-Claude Milner, hvis udsagn ved den lejlighed ikke ligefrem gjorde tingene klarere: Han betegner sine udsagn som en "provokation, der skal vække eftertanke", og fortryder intet: "Hvis det får nogen til at genlæse Bourdieus tekster på en seriøs og loyal måde, så har jeg kun gjort min pligt. For Bourdieus bog har haft skadelige konsekvenser for alle indvandrerbørn, der har haft succes, og som blev kaldet til at spørge sig: 'Har jeg ikke i sidste ende tilpasset mig et dominanssystem?' Det er den lidenskab, som driver denne bog, selv om jeg ikke tilskriver Bourdieu nogen fremmedfjendske hensigter." Milner fortsætter: "Det, der slår mig hos Bourdieu, er en almen stilistik, en form for retorik, der består i at anvende ordene på en bagvendt måde: Han kalder grupper, der ingen arv har, for "arvinger", og noget, der intet har med adel at gøre, for "statsadel". Jeg selv er et typisk eksempel på det, man kalder meritokratisk elitisme! Men hvad er jeg arving til? Mine forældre havde ingen penge, og fransk var ikke deres modersmål!" (*Le Monde*, 9. februar 2007).

Man savner ord...

/cs

¹ Citeret efter transkriptionen på den mediekritiske side Acrimed, <http://www.acrimed.org/article2545.html>:

- Jean-Claude Milner : - « Vous raisonnez, je veux bien que ce soit par référence à Bourdieu. J'ai ma thèse sur ce que veut dire "héritiers" chez Bourdieu : les héritiers, c'est les Juifs ! »

- Catherine Clément (la voix souriante) : - « Vous croyez ? »

- Jean-Claude Milner : - « Je crois que c'est un livre antisémite. »

- Alain Finkielkraut (amusé et vaguement gêné) : - « Ah bon ? Ouh la la ! Ouh la la ! Ecoutez, comme vous le dites très très très brutalement, et peut-être faudra-t-il consacrer une une autre émission à cette question... à cette question-là. Vous nous plongez dans une certaine... »

- Jean-Claude Milner : - « Je... je laisse de côté ce point mais ... »

- Alain Finkielkraut : - « Oui oui, laissez-le de côté. »

Rapport om "forsker-underviseres arbejdsbetingelser i Frankrig"

Sylvia Faure, Charles Soulié & Mathias Millet: *Enquête exploratoire sur le travail des enseignants-chercheurs: Vers un bouleversement de la « table des valeurs académiques »* ? Paris, juni 2005.

<http://www.jussieu.ras.eu.org/rapport/rapportEC.pdf>

Tre franske sociologer har lavet en undersøgelse af arbejdsvilkårene for franske forsker-undervisere (dvs. universitetsansatte) inden for naturvidenskab, socialvidenskab og humaniora og lagt en foreløbig rapport på nettet. Faure og Soulié har også skrevet en artikel til *Actes de la recherche en sciences sociales* ud fra undersøgelsen (nr. 164, 2006).

De dele af resultaterne i rapporten, jeg har haft tid til at kaste et blik på, virker ikke specielt revolutionerende, men dokumenterer nogle problemer, der minder meget om de danske, samt nogle yderligere franske. Blandt de velkendte og fælles problemer er manglen på stillinger, på administrativ aflastning og anden forskningshjælp (fx laboranter). Forskerne efterlyser også en større anerkendelse af universitetsforskningen og ønsker sig færre administrative opgaver og mindre undervisning. Blandt de særegent franske problemer er universiteternes endnu større ressourcemangel end i Danmark: Nogle af de hedeste ønsker angår ønsket om mere i løn, en computer, en telefon og et kontor – og her menes vist ikke et enekontor, men simpelthen en kontorplads ... (tabeller s. 105 & 108). Et specielt fransk forhold må det vist også være, at "færre møder" kun ønskes af 4 % og dermed er bundscoreren i spørgsmålet om, hvad der ville befordre udviklingen af universitetsforskningen.

Heller ikke i analysen af materialet siges der i denne rapport så meget nyt. Betragtningen om de nuværende universitetsproblemer som noget, der kan formuleres som et spørgsmål om tidsrytmer, virker dog meget ræsonnabel (dvs. jeg har tænkt det samme...). Faure, Soulié og Millet skriver:

Man kan så spørge sig, om ikke den følelse af at blive invaderet af bureaukratisk og undervisningsmæssigt arbejde, som forsker-underviserne i undersøgelsen giver udtryk for, allerede er et symptom på forstyrrelsen af en tidligere ligevægt. En forstyrrelse, der ytrer sig som et brud på rytmer og som uoverensstemmende temporaliteter, eksempelvis modsætningen mellem på den ene side den lange tid i forskningen og den intellektuel-

le og begrebslige modning og på den anden side den korte og anspændte temporalitet i visse administrative opgaver eller den rutinisering, som undervisningsaktiviteter bærer med sig – idet krydsningen af disse forskellige temporaliteter er særligt vanskelig at håndtere. (s. 113)

Personligt plejer jeg at formulere det som et problem med tre forskellige tidsrytmer, dvs. forskningens lange tidshorisont, undervisningens mellemlange ugehorisont og de administrative opgavers korte dags- eller timehorisont, hvis krydsning netop er problemet.

Rapporten er i øvrigt rig på tabeller og materiale, man kan ræsonnere over., f.eks. den på s. 111, der viser nogle ret forskellige opfattelser af spørgsmålet "Universitetet er frem for alt..." alt efter, hvilke personalegrupper man spørger.

/cs

Den maskuline dominans genudgivet

Den danske oversættelse af *La domination masculine*, der længe har været udsolgt, er atter i handel. På kvindernes internationale kampdag sendte forlaget Tiderne Skifter en ny udgave på gaden – se Rune Lykkebergs glimrende omtale i dagbladet Information 8. marts (og lad dig ikke forvirre af, at man på Informations hjemmeside har illustreret omtalen med et billede af Baudrillard...).

/ks

Nyt fra *Feltanalyse-workshoppen* på Socialvidenskab, RUC

▷ Anders Mathiesen

Kort præsentation af et netop afsluttet speciale om regeringens planer om at oprette en "uafhængig akkrediteringsinstitution" som en ny måde at "regulere" universiteternes uddannelsesaktiviteter. Med anledning i en forelæsning på Den Sociale Højskole i Århus om "Hvordan man kan bruge sociologiske feltanalyser til forståelse af udviklingstendenser inden for socialt arbejde" præsenteres endvidere et tidligere speciale, om omorganiseringen af "feltet for socialt arbejde" i Københavns Kommune udvidet med et "Tillæg om metode", som jeg udarbejdede i tilknytning til DSH-forelæsningen (ultimo 2006).

Morten Bechmann Høyer:

En historisk konkret analyse af planen om etablering af en akkrediteringsinstitution

(RUC, Socialvidenskab 2006)

Det foreliggende speciale tager udgangspunkt i tre afgørende strukturelle ændringer i universitetsfeltets institutionelle betingelser i Danmark: overgangen fra elite-universitet til masseuniversitet (1960'erne), universiteternes stigende vanskeligheder med at få finansieret den eksplosive vækst i undervisningsopgaverne (1970'erne) og for det tredje de ændrede reguleringsformer i forhold til universiteternes uddannelsesaktiviteter som følge af 'den markedsøkonomiske modernisering af den offentlige sektor' (1980'erne). Disse strukturelle ændringer satte spørgsmålet om kvalitetssikring af universitetsuddannelserne på dagsordenen. Med 1993-*Universitetsloven's* decentralisering af det økonomiske ansvar for universiteterne og Bertel Haarders forudgående oprettelse af den statslige kvalitetssikringsinstitution *Evalueringencentret* (1992) 'forandredes relationen mellem staten og universiteterne' (s7). Her blev spørgsmålet om en "ekstern" kvalitetskontrol af universiteternes uddannelser sat på den politiske dagsorden i Danmark. Således skitserer Morten Bechmann Høyer (MBH) kort den historiske baggrund for, at han har sat sig for at belyse: *hvorfor det er blevet aktuelt at akkreditere de danske universitetsuddannelser* (s15).

Specialets analyser er baseret på en systematisk kortlægning af debatten om universitetsuddannelsernes kvalitet i Danmark siden midten af 1990'erne suppleret med en række internationale videnskabelige artikler om anvendelsen af akkreditering af universitetsuddannelser i udlandet samt en omfattende gennemgang af talrige internationale og nationale uddannelsespolitiske dokumenter. Hertil kommer MBH's observationer og praktiske erfaringer som studentermedhjælp tilknyttet MA LLL-projektgruppen på DPU's internationale kontor (s26 og 29f). Det udgør det empiriske grundlag for MBH's 'konstruktion af feltet for regulering af universiteternes uddannelsesaktiviteter (FRUU-feltet) med fokus på planen om oprettelse af en akkrediteringsinstitution som det konkrete politiske tiltag' (s13).

I kapitel 2 redegør MBH meget sikkert og bemærkelsesværdigt letforståeligt for den anvendte feltanalytiske arbejdsmetode, der er inspireret af den franske sociolog Pierre Bourdieu og "feltanalysemodellen", som den er udviklet i tilknytning til *Feltanalyse-workshoppen* på Socialvidenskab. Han forklarer her, at den feltanalytiske tilgang ikke så meget går ud på at fastslå, om regeringens aktuelle planer om at oprette en akkrediteringsinstitution er baseret på en videnskabelig sandhed om universiteternes sociale funktion, eller om det er en god eller dårlig plan. Den feltanalytiske tilgang kan derimod bruges til at synliggøre, hvad det er for modstridende interesser, der tilgodeses af forskellige måder at forholde sig til det specifikke felts problematik og af forskellige institutionelle reguleringsformer. 'Feltteorien kan anskueliggøre, hvordan et felts historiske konflikter (...) virker konstituerende for et felts vedvarende forandring' (s20). Det indebærer så, ifølge MBH, at planen om at oprette en akkrediteringsinstitution med andre ord kan anskues som led i de kampe, repræsentanter for modstridende politiske interesser til stadighed udkæmper om, hvordan universitetsuddannelserne skal indrettes og *reguleres* (s21f). Han forklarer, hvordan Bourdieus 'positionsbegreb' – som refererende til mere end på den ene side blot diskursive ytringer og rationaler eller på den anden side kun kapitalkonfigurationer (s23) – netop i kombination med et

socialhistorisk blik åbner op for en mere dynamisk forståelse af disse kampe mellem repræsentanter for modstridende interesser i universiteternes uddannelsesaktiviteter (s26). Endelig redegør MBH for det synspunkt i FRUU-feltet, hvorfra han anskuer de igangværende ændringer, og hvad det har betydet for hans analytiske blik (s28) og for hans afgrænsning af empirien (s29f).

Kapitel 3 giver en nyttig oversigt over, hvad der karakteriserer akkreditering som kvalitetssikringsmetode. I relation til de hidtidige evalueringer fra EVA (Danmarks Evalueringsinstitut) repræsenterer akkreditering et skifte fra 'kriterier' fastsat ud fra universiteternes faglige ekspertise og undervisernes erfaring til 'de af Videnskabsministeriet foruddefinerede kriterier' (s38). Dvs. at kvalitetskriterierne fremover skal fastsættes "eksternt", og det betyder at 'akkrediteringer ændrer magtfordelingen både internt på institutionerne og i relationen mellem institutionerne og deres omverden' (s37). Erfaringer fra bl.a. USA og Storbritannien viser, at akkrediteringer er et middel til at markedsorientere universiteterne, og det betyder at de 'indskrænker det akademiske selvstyres relative autonomi' og styrker den "eksternt" indsatte institutionsledelse. Specielt kan akkrediteringsmetoden og dens centralt fastsatte 'faglige standarder' blokere for udviklingen af tværfaglige uddannelser (s35f).

Kvalitetssikring kan med andre ord ikke reduceres til rene teknikaliteter, 'hvor det tilsyneladende blot handler om at definere nogle adækvate målbare kriterier' og så ellers lave en "uafhængig" professionel kontrolinstitution (s38). På baggrund af specialets analyser er MBH ikke i tvivl om, 'at uddannelserne vil blive mere erhvervsorienterede, idet videnskabsministeren ønsker, at uddannelsernes relevans for arbejdsmarkedet (employability) skal være et af de centrale kriterier' (s38). Denne konsekvens uddybes og forklares mere udførligt i den efterfølgende historiserende konstruktion af FRUU-feltet (– feltet for regulering af universiteternes uddannelsesaktiviteter). MBH forklarer her, at akkreditering som reguleringsform / kvalitetssikringsmetode primært tilgodeser kontrolaspektet på bekostning af løbende selvkritik og –udvikling af uddannelsernes kritiske og fornyende potentialer.

Kapitel 4 indledes med MBH's præsentation af en analytisk model og de tre overordnede analysetemaer, der strukturerer fremstillingen af den historiserende feltkonstruktion (det påpeges meget eksplicit at modellen ikke gik forud for analysearbejdet, at den tværtimod netop sammenfatter specialets analytiske resultater – s44). De anvendte analysekategorier blev kort præsenteret i indledningskapitlet: (1) principperne for *styring / ledelsesorganisation* for universiteterne, dvs. 'relationen mellem institutionel autonomi og central styring' (s41

og afsnit 4.5); (2) stillingtagen til *finansiering af (og investering i)* den videnskabelige uddannelsesproduktion, dvs. skiftet fra systematisk underfinansiering til ambitionen om at gøre danske universitetsuddannelser mere attraktive på det globale uddannelsesmarked (s42 og afsnit 4.6); og endelig (3) diskussionen om kriterier for *kvalitet og relevans*, hvor 'uddannelsernes relevans er det primære omdrejningspunkt', og hvor det foreløbig står klart, at arbejdsmarkedsrelevans (employability) bliver et helt afgørende kriterium (s43 og afsnit 4.7): 'Ved at fokusere på, hvilke positioner agenterne i feltet for regulering af universiteternes uddannelsesaktiviteter repræsenterer i relation til disse tre temaer og deres indbyrdes sammenhænge i forhold til en akkrediteringsinstitution, er det muligt både at konstruere FRUU-feltet og synliggøre, hvorfor akkreditering af universitetsuddannelserne er blevet aktuelt netop nu' (s41).

MBH gør eksplicit opmærksom på, at han ikke kun fokuserer på de dominerende rationaler, og han begrundes sin 'distancerende' karakteristik af 'videnssamfunds-diskursen' og den bureaukratiske elites interesse i 'en mere økonomisk efficient universitetsledelse' (feltets dominerende position/rationale), idet han henviser til den feltanalytiske arbejdsmetodes analytiske interesse i at 'gøre måden, hvormed en interesseorientering søges nødvendiggjort, påfaldende' (s49 – se ivoigt den meget nyttige oversigt over 'Kronologien i universitetspolitikken på det nationale niveau' s78ff, og tilsvarende for 'det supra-nationale niveau' s100ff).

Analyserne af spørgsmålet om økonomisk efficient og strategisk ledelse viser, hvordan repræsentanterne for 'kollegialt-demokratisk selvstyre' er blevet udgrænset og hvordan repræsentanterne for videnssamfunds-diskursen gradvis har fået skabt tilslutning til 'corporate governance'-ledelsespricipperne (dvs. professionel virksomhedsledelse) (s52). Her kan endvidere henvises til MBH's forklaring af, hvordan han anvender Bourdieus kapitalbegreb til at forklare kampene i det politiske felt og specielt, hvordan disse kampe hænger sammen med de agerendes relationer til det bureaukratiske felt og universitetsfeltet (det specifikke institutionsfelt) (s45 og 24) – det betyder i denne sammenhæng bl.a., at når det markedsøkonomiske rationale (*økonomisk rationalitet*) er altdominerende i det politiske felt så er det grundlaget for og forklaringen på, at repræsentanter for erhvervslivets hovedorganisationer kan 'veksle' deres økonomiske kapital til stor politisk indflydelse bl.a. i FRUU-feltets kampe (s24 – se også note 95 nedenfor).

Analyserne af universiteternes 'jagt på alternative finansieringskilder' viser, hvordan det med de mange ændringer i universiteternes institutionelle betingelser siden 1980'erne er lykkedes de skiftende regeringer at skabe tilslutning til den nyliberalistiske måde at anskue

verden. 'Kommercialiseringen af universitetsuddannelse bliver langsomt *selvfølgeliggjort*' (s62). Interessen for transnationale uddannelsesprogrammer er netop nu hastigt voksende. Universitetsreformen (2003) repræsenterer den institutionelle forudsætning for denne aktuelle udviklingstendens, men specielt synes den OECD-rapport (2004), som videnskabsministeren/centralforvaltningens ledende embedsmænd havde bestilt, og som fremstillede universiteternes rolle i den globale 'viden-økonomi' som en objektiv realitet (57f), i høj grad at have været med til at legitimere ændringer i bl.a. Socialdemokraternes stillingtagen til kommercialiseringen af universitetsuddannelserne og til at legitimere de nye 'professionelle' universitetslederes stigende interesse for 'engagement i transnational uddannelse' (s61 og 72).

Endelig viser analyserne af diskussionerne om, hvilke kriterier for kvalitet og relevans, der skal lægges til grund for den planlagte "uafhængige" akkrediteringsinstitutioners arbejde, at kravet om arbejdsmarkedsrelevans nok bliver 'det normative pejlemærke' (s65). Regeringen og DI (Dansk Industri) repræsenterer det markedsorienterede rationale, men i diskussionen har der helt op til planen om akkrediteringsinstitutionen været repræsentanter for andre/modstridende/konkurrerende rationale (jf. hertil også erfaringerne fra England, der viser at 'arbejdsmarkedets behov' også rummer latente konflikter og modstridende interesser (s68) og Evalueringsinstitutionens 'kovending i forhold til akkreditering som kvalitetssikrings-metode (afsnit 4.9)). Den danske kvalifikationsnøgle (med direkte inspiration fra Bologna-processen og *Qualification frameworks*) flytter fokus fra uddannelsernes curriculum til kandidaternes slutkompetencer; og planen om akkrediteringsinstitutionen ophøjer vidensamfunds-dagsordenen til (absolut) norm og 'udgrænser de interesseorienteringer, der betragter uddannelse i et bredere perspektiv end blot kvalificering til jobmarkedet' (s71).

Analyserne af de seneste 10-15 års udvikling inden for FRUU-feltet sammenfattes i en konstruktion af 'tilstanden i feltet' ultimo 2006 (afsnit 4.11), hvor overgangen fra vidensamfundsdiskursen til *diskursen om den globale vidensøkonomi* (Globaliseringsrådet) ses som udtryk for et aktivt bidrag til at 'selvfølgeliggjøre' den tiltagende kommercialisering af universiteternes uddannelsesaktiviteter. Globaliserings-diskursen skærper det nyliberalistiske fokus på de danske universiteters globale konkurrenceevne: 'på denne vis anvendes diskursen om den globale vidensøkonomi i regeringens globaliseringsstrategi til at *legitimere* oprettelsen af akkrediteringsinstitutionen' (s73). Afhandlingens analyser af den historiske udvikling viser, at demokratiseringsrationalet, velfærdsrationalet og det almene uddannelses-

rationale er blevet udgrænset eller i stigende grad marginaliseres i FRUU-feltet (s77).

I kapitel 5 redegøres for Bologna-processen, der siden 1999 relativt hurtigt har ændret den udbredte afstandtagen fra akkreditering i universitetsverdenen til voksende interesse i og accept af 'udviklingens nødvendighed' (s86). MBH redegør kort og præcist for, hvordan EU-kommissionen ved hjælp af "*den åbne koordinationsmetode*" kombineret med 'frie' EU-midler til stipendier og udviklingsprojekter for 'transnationale uddannelsesprogrammer' har bidraget til at stadig flere stater har åbnet op for 'markedsorientering' af universiteternes uddannelsesaktiviteter – også Danmark har været med fra starten (s95), om end der fortsat er nogle vanskeligheder i relation til Videnskabsministeriet, som 'giver universiteternes ledelse et stærkt incitament for at tilslutte sig planerne om en akkrediteringsinstitution'. Den ministerielle 'træghed' har – måske ikke utilsigtet – haft den effekt, at universiteternes "professionelle" ledere på denne måde er blevet disponeret for selv at anmode om at blive 'frisat' på det globale uddannelsesmarked (jf. Servicedirektivet) (s97).

Morten Bechmann Høyer kan med rette konkludere, at hans analyser har vist, at planen om etablering af en uafhængig akkrediteringsinstitution *relaterer sig til sammenhængen mellem den danske universitetspolitik og den internationale udvikling*. I den afsluttende perspektivering påpeges uklarheden om, hvad sammenhæng der er mellem anvendelsen af 'økonomisk rationelle' akkrediteringskriterier og EU's omdiskuterede *Servicedirektiv*? Afhandlingens analyser kan i høj grad begrunde en større forskningsmæssig interesse for, hvordan universiteternes sociale funktionsmåde ændres, når reguleringen af uddannelserne ændres i takt med implementeringen af akkrediteringer med økonomisk rationalitet som den overordnede værdiorientering (*arbejdsmarkedsrelevans*).

Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster:
Socialt arbejde: velfærd eller service? En konstruktion af aktivitetsfeltet for det sociale arbejde med fokus på relationen mellem socialarbejder og klient
(marts 2003)

"Den opmærksomhed vi har set nogle socialarbejdere have, på at det sociale arbejde er det 'nederste sikkerhedsnet' for klienterne, er vigtigt at holde fast i. Viden om at de sociale velfærdsinstitutioner er dét sted hvor mennesker med behov for hjælp kan søge hen, ansporer til at tage klienternes behov alvorligt. Og det er måske det vigtigste skridt på vejen til at varetage klienternes interesse i bred forstand". Således sammenfatter

Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster (TDM-BØ) deres analyser og historisering af fire *socialarbejderfortællinger*, der udgør dette speciales første del. Herefter følger en historisering af det sociale arbejde og socialrådgivernes arbejdsbetingelser her ved indgangen til det 21. århundrede, og endelig redegør forfatterne i afhandlingens tredje del – '*Feltanalyse som position*' – for den anvendte teoretiske og metodiske tilgang og deres 'synspunkt' i det akademiske felt (se note 1 og s151ff).

Det foreliggende speciale handler om de relationelle sammenhænge mellem, 'hvordan socialt arbejde udføres, og hvordan de sociale institutioner reguleres, ledes og indrettes. Fremstillingen tager sit udgangspunkt i den praktiske virkelighed. Der hvor det sociale arbejde udføres' – med henblik på teoretisk at konstruere *feltet for det sociale arbejde* (s9). Empirisk tager specialets analyser udgangspunkt i den praktiske virkelighed i nogle lokale socialcentre i Københavns Kommune.

Afhandlingen indledes med fire 'fortællinger', der viser, "... hvordan socialarbejdere, trods udtalte ønsker om at tage hensyn til klienterne, alligevel i højere grad praktiserer økonomisk ansvarlighed i det sociale arbejde, dels ved at foretage 'nødvendige' prioriteringer i det daglige, dels ved at tage del i budgetansvaret i forvaltningen. Vi har gjort opmærksom på differentieringen af feltet i på den ene side opdelingen af materiel-social og psyko-social hjælp og på den anden side distinktionen mellem administrativt reguleret arbejde og metode-mæssig frihed til [socialfaglig] vurdering. Og vi har anskueliggjort hvordan forudsætningerne for *relationen til klienten forandres*, dels gennem ændret regulering af det sociale område, dels gennem forandret arbejdspraksis" (s88). Således sammenfatter TDM-BØ selv problematikken, som de fire fortællinger sætter fokus på, og det kan vist ikke gøres meget bedre. De påpeger også, at de fire socialarbejderfortællinger ikke bare skal læses som tilfældige individuelle oplevelser, men at de repræsenterer 'karakteristiske træk ved feltet for det sociale arbejde' (s89), og at historiseringen af feltet ikke mindst tjener til at sandsynliggøre, at de analyse-rede problemer i Københavns Kommune faktisk er karakteristiske udviklingstendenser inden for socialt arbejde (s181-183).

Historiseringen af feltet for socialt arbejde tager udgangspunkt i de fire 'fortællinger', og denne analytiske konstruktion af feltets modstridende positioner, som de kommer til udtryk i form af 'forskellige måder at forstå og praktisere aktiviteten socialt arbejde', er anskuet fra TDM-BØ's synspunkt, der vægter hensynet til klienternes behov for hjælp. De forskellige socialfaglige positioner adskiller sig fra hinanden derved, at de an-

skuer *relationen mellem socialarbejder og klient* forskelligt (dvs. de repræsenterer forskellig 'stillingtagen' til klienters behov for hjælp), og de positioner i feltet, som ikke er socialfaglige (f.eks. hensynet til forvaltningens økonomi og hensynet til arbejdsmarkedets/de lokale virksomheders akutte arbejdskraftbehov) adskiller sig særligt ved, at de giver eller tillader socialarbejderne forskellige muligheder og begrænsninger mht. at gøre hensynet til klienten til det primære hensyn i det sociale arbejde (s91). TDM-BØ konstruerer med andre ord feltet for socialt arbejde ud fra et *klientperspektiv*. Først udspændes feltet af konkurrerende *socialfaglige rationaler*, og derefter giver de en oversigt over, hvordan de seneste 15-20 års ændringer inden for det socialpolitiske område har ændret 'reguleringen af det sociale område og hele måden de sociale institutioner er indrettet på'. Denne historiserende feltkonstruktion (s87-150) repræsenterer et nuanceret og lærerigt indblik i ændringerne i *feltets institutionelle betingelser* over tid.

Socialarbejdernes arbejdsbetingelser vil uvægerligt afhænge af 'hvad der er oppe i tiden' – for nu at bruge en anden betegnelse for feltets dominerende position (se f.eks. 148), og det får konsekvenser for klienterne. Det redegør TDM-BØ for i sammenfatningen af historiseringen i afsnittet om 'Relationen mellem socialarbejder og klient'. Her synliggøres, at de forskellige socialfaglige positioner repræsenterer forskellige værdiorienteringer, og de repræsenterer forskellige modstridende socialpolitiske positioner (*klienthensyn, hensynet til forvaltningens økonomi, arbejdsmarkedshensyn*). Netop historiseringen viser, at *indretningen* af de socialpolitiske foranstaltninger og institutioner og *reguleringen* af socialrådgivernes arbejde er noget der kæmpes om – 'og at der er meget at kæmpe for'. Specialets analyser viser at socialarbejderne 'om nogen har mulighed for at få indblik i hvad fragmentering, kontrol, tvang og elendige økonomiske og materielle forhold betyder for klienterne' (s149).

TDM-BØ angiver som deres socialvidenskabelige ambition, at de med afhandlingens teoretiske konstruktion – og synliggørelse – af de sociale magtrelationer i feltet for socialt arbejde og dets vedvarende kampe har søgt 'at konstruere et felt af forskelle, der kan *forklare* forandringer og forandringernes dynamik'; og afhandlingens fremstillingsform skal primært 'motivere til nysgerrighed fremfor til afstandtagen' (s153). De udpeger netop ikke de enkelte socialarbejdere som årsagen til klienternes elendighed (note 64, s167), og deres analyser rejser vel egentlig også spørgsmålet: om kommunen ud fra lovgivningen (som den var udformet på undersøgelsestidspunktet) overhovedet har 'pligt' og/eller 'hjemmel' til alene at prioritere arbejdsmarkedshensynet. TDM-BØ anskuer, som allerede nævnt, relationen

mellem klienterne og socialarbejderne – kommunalt ansatte eller i de 'frivillige' organisationer – fra 'den mindst privilegerede parts perspektiv' (s169), dvs. fra klientperspektivet. Men også for socialarbejderne gælder, at de hele tiden må *tage stilling* til, hvad der er 'et godt liv' for de meget forskellige klienter. Socialrådgiverne har hverken juridisk eller etisk pligt til alene at prioritere hensynet til forvaltningens økonomi. Det viser de fire 'fortællinger' meget anskueligt.

TDM-BØ synliggør med andre ord, hvad det er for interesser og 'hensyn' der tilgodeses af de seneste 15-20 års udvikling i feltet for socialt arbejde, og hvad inddragelsen af private 'opgaveløsere' betyder for klienterne. Spørgsmålet er, hvad der er *kommunens interesser* i forbindelse med øget rationalisering og administrativ regulering af det sociale arbejde – f.eks. inden for handicapområdet og anbringelse af udsatte unge. Hvad er kommunens interesser i øget anvendelse af private organisationer og konsulenter (udlicitering og privatisering)? Her kan f.eks. henvises til de tidligere præsenterede analyser af BUM-modellens omorganisering af det sociale arbejde i kommunerne / opdelingen mellem en kommunal forvaltende enhed og "selvstændiggjorte" udførende enheder i konkurrence med private organisationer/virksomheder (se Nyhedsbrev nr. 30, september 2006).

De to forfatters afsluttende redegørelse for den teoretiske og analytiske systematik i afhandlingens *sociologiske feltanalyse* kan uden tvivl være til stor nytte og inspiration for andre undersøgelser af de aktuelle udviklingstendenser inden for socialt arbejde – ikke mindst som følge af den kommunale strukturreforms mange "administrative" rationaliseringer. I afsnittet om 'Registrantarbejdet og historiseringen' forklarer de, hvordan de mere konkret har konstrueret feltet for socialt arbejde; og redegørelsen for 'Konstruktionsprincipperne for de fire fortællinger' er i bogstaveligste forstand forbilledlig. Disse afsnit kan umiddelbart bruges som "arbejdsmodel" for sociologiske feltanalyser (se nedenfor *Tillæg om metode*). Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster demonstrerer med deres afhandling, hvordan man feltanalytisk kan sætte fokus på, hvad omorganiseringen af de sociale institutioner med stadig større vægt på økonomistyring, udlicitering og reprivatisering (dvs. den markedsøkonomiske "modernisering af den offentlige sektor") allerede har betydet for det sociale arbejde og specielt, hvad det betyder for socialarbejdernes muligheder for at vægte hensynet til klienternes behov for hjælp. Sådanne analyser viser noget om, hvad det er for betingelser der må tilvejebringes, hvis man ønsker at sikre *velfærd for alle*.

Tillæg om metode (2006): Redigeret disposition for registrantanalyse af omorganiseringen af feltet for socialt arbejde i Københavns Kommune

1. Udarbejdelse af 'registrant' for perioden 1980-2003 med fokus på:

- socialpolitiske diskussioner og beslutninger (lovstof mm.)
- forvaltningsmæssige ændringer ('modernisering af den offentlige sektor' mm.)
- socialfaglige debatter (fagblad mm.)
- lokalpolitiske tovtrækkerier om det sociale arbejdes "organisering" i Københavns Kommune (personaleblad mm.)

Disse *fokuspunkter* blev efterhånden 'skærpet' i takt med sideløbende samtaler og feltanalytiske interview med en række socialarbejdere, ansat i kommunens Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning; og arbejdet med registrantanalysen var samtidig med til at præcisere samtalerne/interviewene med de udvalgte socialarbejdere om deres forskellige *praksisformer*.

2. Det historiske registreringsarbejde bidrog produktivt til:

- at konstruere *alternative forståelseskategorier* i forhold til de aktuelt dominerende måder at forstå/anskue socialt arbejde (dvs. feltets *doxa* på undersøgelsestidspunktet),

- at skærpe blikket for de institutionelle betingelser, der over tid har haft og/eller har betydning for *indretningen af det sociale arbejde* i Københavns Kommune: dvs. fokus på både *omstruktureringer* af Social- og Sundhedsforvaltningens arbejde og *budget-nedskæringer* i perioden fra beg. af 1980'erne frem til 2003 (dvs. skærpe blikket for de sociale magtrelationer i feltet for socialt arbejde), og samtidig fokus på ændringer i arbejdsfeltets symbolske magtstrukturer, hvor forskellige *socialfaglige rationaler* ikke længere har legitimitet og stort set er udgrænset i den aktuelle faglige diskussion (dvs. bidrage til at skabe indsigt i, hvordan det går til at socialrådgiverne selv bidrager til at begrænse deres muligheder for at foretage et selvstændigt socialfagligt skøn)

3. Kriterierne for, hvad der blev medtaget i registranten:

- udtalelser/udtryk for forskellige *socialfaglige positioner* (dvs. positioner i betydningen *stillingtagen* til arbejdets

værdi-orientering og forskellige socialfaglige problemforståelser)

- forskellige *socialfaglige praksisformer*, som de kommer til udtryk i kommunale forskrifter, i fagbladenes diskussioner om problemer i det praktiske arbejde og i kritiske tidsskrifters diskussioner om principper for faglighed

- i undersøgelsen blev relationen mellem socialarbejder og klient anskuet ud fra et klientperspektiv, og derfor rettede interessen sig primært mod artikler mm. omhandlende ændringer i/konsekvenser for *socialarbejdernes handlemuligheder* (dvs. deres muligheder for at udøve et selvstændigt socialfagligt skøn)

- ud over udtryk for forskellige socialfaglige rationaler (forskellige opfattelser af *klienthensyn*) rettede interessen sig også mod de andre rationaler, der kan have/få afgørende indflydelse på socialrådgivernes muligheder for at udføre det sociale arbejde – som f.eks. de *forvaltningsfaglige* rationaler (dvs. hensyn til forvaltningens økonomi – jf. BUM-omorganiseringen) og *arbejdsmarkeds-/virksomheds-rationaler* (dvs. arbejdsmarkedshensyn / hensyn til virksomhedernes akutte arbejdskraftbehov)

[OBS: at anlægge et klientperspektiv betyder at anskue undersøgelses-problematikken ud fra en vurdering af den individuelle klients behov for hjælp og ud fra de problemforståelser og de praksisformer, der tilgodeser klientens interesser; en *sådan* socialfaglig position repræsenterer altså et af flere mulige handlingsrationaler i socialarbejderens måde at forholde sig til klientens 'problemer'. *Personer* er ikke 'positioner', men i deres *praksisformer* "repræsenterer" de (ofte) et mix af forskellige positioner – i betydningen: forskellige handlingsrationaler.]

4. Registrantanalysen som en fremadskridende konstruktion af feltets modstridende positioner

- *fra* indledningsvis alene at søge informationer om arbejdet i feltet for at få et indtryk af, hvor forskelligt socialrådgiverne faktisk forholder sig til klienterne, *til* mere analytisk at fremanalysere og konstruere de 'socialfaglige positioners' modstridende interesseorientering (dvs. de forskellige praksisformers forskellige *handlingsrationaler*)

- fra 'forstående' beskrivelser til et 'forklarende' konfliktperspektiv – eller med kritisk reference til de mere udbredte metoder inden for den socialvidenskabelige forskning: *fra* neutralt registrerende 'beskrivelser' af den dominerende diskurs (Goffman) *til* engageret søgen efter og konstruktion af både dominerende og dominerede positioner i feltet (Bourdieu)

- socialarbejdernes / de agerendes 'stillingtagen' til forandringstendenser inden for socialt arbejde kan både være begrundet i deres socialt og historisk formede habituelle dispositioner (herunder deres uddannelsesbetingede *professionsfaglige habitus*) og i deres aktuelle sociale position i det specifikke felt – ex. feltet for socialt arbejde i Københavns Kommune (dvs. deres *positionsspecifikke interesser*), derfor blev både socialrådgivere i ledende positioner og repræsentanter for frontarbejderne inddraget i registrantanalysen

- artiklerne blev efterhånden som analysen skred fremad kategoriseret efter "forandringernes karakter" (dvs. anledningen til artiklen – fx. lovændring, overenskomstforhandlinger osv.), efter "aktører og handlesammenhæng" (hvem strider om hvad – jf. Feltanalysemodellen), og efter "socialfaglige positioner" (dvs. hvilken interesseorientering artiklen repræsenterer) – altså sammen for at 'skærpe blikket for' *strukturen af forskelle* i feltet for socialt arbejde (mht. socialfaglige positioner, arbejds- og ledelsesorganisering, praksisformer/interaktionen i "mødet" mellem klient og socialarbejder), og for at skærpe blikket for *analytikerens synspunkt* (dvs. det perspektiv/den position i feltet hvorfra feltets aktiviteter anskues)

- en sådan 'historiserende feltkonstruktion' er en fremadskridende proces, hvor man i første omgang primært kan identificere personer/aktører og institutioner, men efterhånden bliver det muligt at 'se' og konstruere forskelle og homologier (dvs. enslignende forskelsrelationer) mellem feltets positioner (i ordets dobbelte betydning – se Feltanalysemodellen s.264), og på denne måde kan den analytiske feltkonstruktion skærpe blikket for *de sociale magtrelationer* i feltet for socialt arbejde ('tilstanden i feltet') – se hertil Delica & Mathiesen (2007 note 5).